

כ"ל אהרן ועליו

כ"ל

10
103
104

בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. רש"י מת"כ. היינו שכבר

נאמר בפ' משפטים — בהר סיני: "ושש שנים תורע את ארצך... והשביעת לשמטנה" אלא שהתורה נאמרה בסיני ונשנית באה"מ. ולמה הזכיר כאן "בהר סיני"? אלא שרצה הכתוב להודיע שכל הפרטים האמורים כאן בשמיטה נאמרו ג"כ בסיני. ומה עלינו ללמוד שכל המצות נאמרו בסיני כללותיהן ודקדוקיהן. וקשה אם היה צורך לפרוט בא"מ פרטים וכללים באיון מצוה ולכתוב אצלה "בהר סיני", כדי ללמוד ממנה שכל המצות נאמרו גם פרטיהן בסיני — למה בחרו לתכלית זו את מצות שמיטה ולא מצוה אחרת? וי"ל מפני שמשונה מצוה זו מכל המצות שבתורה, היינו שהמצות באו ללמד אותנו איך עלינו להתיחס אל זולתנו: אל בורא עולם (אנכי ה' אלהיך, לא יהיה לך אלהים אחרים, לא תשא...); אל הבוברים (כבוד את אביך ואת אמך, מכה או"א...); אל מורגים (והדרת פני זקן); אל המלך (ונשיא בעמך לא תאור); אל יוצאי חלציו (ושננתם לבניך); אל חברו (ואהבת לרעך כמוך, כל דיני ממונות); אל עצמו (ושמרתם לנפשותיכם); אל עבדו (שש שנים יעבוד); אל גרים (אהבת הגר); אל בעלי חיים (כי יקרא קן צפור, אותו ואת בנו, צער בע"ח); אבל קשה להאמין שתורה"ק צותה עלינו להתיחס בכבוד אל האדמה, אשר אנו יושבים עליה, יחס מיוחד אל דומם, שאינו מרגיש, לפי קוצר ההבנה שלנו, מאומה, גאיך אפשר שתצוה התורה "לעשות שבת" לארץ: "ושבתה הארץ שבת לה"? וע"י "שבת" זו לדבר שאין בו רוח חיים — לעשות "מהפכה" בחיי בעלי החיים, האדם והבהמה, החיים ממנה ואם יש צורך בשבת כזאת, הרי אפשר

1 וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר [כה א]. הכוונה דבהר סיני שלמדוין לכל התורה שנאמרו מסיני, שודאי פירושו אף על המצות שצטוו מתחלה לפני מתן תורה, שמ"מ החיוב לקנאם הוא דווקא מצד שנצטוונו בסיני ע"י משה רבנו, וכמפורש ברמב"ם ה' מלכים פ"ח ה"א שאף ב"נ צריכים לעשות משום שנאמרו למשה בתורה מסיני שב"נ נצטוו על ז' מצוות ספר, והחילוק בין הציווי למשה בנתינת התורה לציווי דאדם ודגת, נראה דמתחלה היה הציווי להסביר לקיים מצד הטעם השכלי שיש בו, ולא שהוא אסור מתמת שכך צוה השי"ת, שלכן האינן שמכל תלמודי שם ועבר שדאי היו להם הרבה תלמידים, ואף מהנפש שעשו בחרן לא יצאו דורות טובים, ורק מהאבות יצאו עם ישראל, משום שקיים מצד הטעמים אין הכל מבינים, וחושבים שהם מבינים יותר טוב מאבותיהם ועלול להורות היתר ע"י תאוותם כידוע, ולהקיים מצד ציווי ה' בהר סיני בנתינת התורה ע"י משה אינו מצד טעמים אלא מצד ציווי ה' לעשות רצונו, שזה יעשה שיהיה קיום בשלמות, ובשביל זה נקט בשמיטה שלא שייך לקיימו מצד טעמים, דאף שידעו ויבינו הטעם מ"מ הא א"א לקיימו שלא מצד ציווי ה', שהרי א"א להתקיים בלא זריעה שנה שלימה, ועוד להפקיר מה שגדלו בלא זריעה, ובהכרח הקיום הוא מצד ציווי ה', שלכן יש לסמוך עליו שיתן ברכה, ובאופן כזה בלא טעמים צריך לקיים כל התורה.

2) א"א לקיימו לטובה

לחלוק את הארץ לאזורים: בשנה זו ישובת איזור זה ובשניה — איזור אחר, כדי שלא יהיה לאדם ולבהמה סבל משבת הארץ קשה כ"כ. ולפיכך היה צורך להדגיש במצוה זו שאין היא תקנת הארץ ויזשביה, אלא שבת לה, שבת שכל פרטיה ודקדוקיה נאמרו מסיני; חיקה היא מאת בורא עולם ואין אתה, בן אדם מולעה, רשאי להרהר אחריה, ואם גם במצוה זו נאמרו כל פרטיה בסיני, מכש"כ בשאר המצות, אבל אם היה הכתוב משיע זאת במצוה אחרת, לא היינו למדין ממנה מצות שמיטה, שגם פרטיה, הבלתי מובנים לנו נאמרו בסיני.

1

וי"ל עוד באופן אחר קצת, דהנה איתא במדרש הגדול אמר הקב"ה למשה לך ואמור להן לישראל שלא הכנסתי אותן לא"י אלא ע"מ שתקבלו עליכן מצות שביעית מנין ממה שקרינו בענין דבר אל ב"י כי תבואו אל הארץ ושבתה הארץ שבת לה, ולפ"ז הי"ק כי תבואו אל הארץ תבואו ע"מ שתשבתו בשביעית ואז תזכו שש שנים תזרע שדך וגו' ואל"כ לא תזרעו אלא ג' שנים בשבוע א' כמ"ש במכילתא הנ"ל דכומן שאין עושיין רש"מ עושיין ד' שמיטות בשבוע.

ודוגמתו בסוטה ל"ד א' עורם בירדן א"ל יהושע דעו על מה אתם עוברים את הירדן ע"מ שתורישו את כל יושבי הארץ מפניכם אם אתם עושיין כן מוטב ואם לאו באין מים ושוטפין אותיכם ובתענית ח' ב' נקבלה עילוין ולכי בטיל הגזרה ליתבי' ומנלן דכתיב מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות נשמעו דבריך.

פכ"ה. ב. ג. ד. כי תבואו אל הארץ וגו' ושבתה הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית שבת וגו'. צ"ע דמיד שבאו אל הארץ לא עשו שמיטה אלא תחלה [אחר ד' שכבשו וחלקן] עשו ד' שנים ואח"כ שמיטה כמ"ש בקדושין מ' ב' וא"כ הו"ל להקדים שש שנים תזרע וגו', גם צ"כ לשון ושבתה הארץ והו"ל תשבות הארץ שהוא ציווי אבל ושבתה הוא ל' עבר. וי"ל ע"פ המכילתא משפטים בזמן שישראל עושיין רצונו של מקום שובתיין א' ל' שנים ובזמן שאין עושיין רש"מ עושיין ד' שמיטות בשבוע כיצד נרה שנה חזרעה שנה נרה שנה חזרעה שנה נמצאו עושיין ד' שמיטות בשבוע והיינו שהקרקע אין נותנת פירות אם חזרעה רצופין וצריך להפסיק כל פעם שנה, ולפ"ז י"ל דהפסוק רמז כאן הבטחה וה"ק אם כי תבואו אל הארץ ושבתה וגו' שתשמרו שמיטה או תזכה ששש שנים תזרע ואספת וגו' ובשביעית תשמטנה אבל אם לא תשמור שמיטה לא יהי' לך ד' שנים לזריעה וכנ"ל.

(3)
1086
1075

אלקים עשה את האדם ישר

"לא תנו איש את עמיתו" (כ"ה י"ז).

"הלא היא כתובה על ספר הישר" (יהושע י"ג).

(4)
נחמה
על

תורתנו הקדושה "ספר הישר" היא ובעבודה זרה (כ"ה ע"א) נחלקו בגמ' איזה מחמשת הספרים קרוי ספר הישר, לר' יוחנן היינו ספר אברהם יצחק ויעקב שהוא ספר בראשית ולר' אלעזר משנה תורה שהוא ספר דברים דכתיב בה "ועשית הישר והטוב בעיני ה'" (ו' י"ח).

ונראה לבאר מחלוקתן דהנה מדת היושר תכונת הנפש היא, מדה היא מן המדות הטובות שיש אדם שניחון בה מטבעו ויש מי שעמל עליה להשיגה אך מדה היא מן המדות שבנפש המישרתו בכל דרכיו והליכותיו. אך מלבד מדת היושר שעל האדם להשיג ולסגל לעצמו, מוטל עליו גם שכל מעשיו והנהגתו בפלס היושר תהיינה.

ובמקום אחר נתבאר יסוד זה בכל המדות הטובות. דמחד אמרו חז"ל (שבת קל"ג ע"ב) "אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה ה"ה חנון ורחום", ומאיך אמרו (סוטה י"ד ע"א) "ואמר ר' אחא בר חנינא מאי דכתיב 'אחרי ה' אלקיכם תלכו' וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר 'כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא' אלא הלך אחר מדותיו מה הוא מלביש ערומים אף אתה הלבש ערומים, מה הוא מבקר חולים אף אתה בקר חולים" הרי שנצטוינו גם לסגל לעצמנו את פנימיות מדותיו יתברך וכשם שהוא ית' חנון ורחום כך אנו נצטוינו להיות כן, אך מוטל עלינו גם לעשות כמעשיו וכשם שהוא מלביש ערומים ומבקר חולים כך נצטוינו לנהוג גם אנו.

ישנו אדם בעל לב רחום ונפשו מלאה חמלה וטוב לבב, אך מרוב עצלות או טרדה אינו עוסק בגמילות חסדים, ולעומתו ישנם אחרים שכל עסקם בגמילות חסדים אך אינם טובי לב ואינם מרגישים בצער זולתם, אלה וגם אלה לוקים בחסד, מה הוא רחום אף אתה רחום! ומה הוא מבקר חולים אף אתה בקר חולים!

(2)

וכך גם במדת היושר עלינו ללכת בדרכי אבות ולהיות ישרים כמו אבותינו הקדושים, אך בספר דברים נצטוונו גם לעשות מעשים ישרים "ועשית הישר והטוב". שני ספרים אלה נקראו ספר הישר על שם שני הפנים שבמדת הישרות, אלו ואלו דברי אלקים חיים, הא בלא הא לא סגי.

ראה נא מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל (פי"ג הלכה י"ג) "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל ולעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בהם בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעלמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי".

שלושה דברים נדרשים מכל הבא להצטרף לשבט לוי ולהסתפח אל נחלת ה', תורה - לדעה את ה', עבודה - לעמוד לפני ה' לעבדו ולשרתו, וישרות - הולך ישר כפי שעשהו האלקים וכו', הלא כך ברא יוצר בראשית את האדם, יציר כפיו, "אלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז') ואין האדם יכול להתקרב אל ה' ולדבוק בו אלא אם כן ישר יהיה וכל מעשיו והליכותיו ישרים יהיו.

וכשם שכל בר דעת יבין שתורה ועבודה יסודות הקדושה הם ובלעדיהם אין האדם קרב אל משרתי ה', כך גם מדת הישרות, אין מדה זו נדרשת לתיקון החברה בלבד, אלא אף היא מיסודות הקדושה וכל שאינו ישר אינו קרב אל הקודש. פוק חזי דיוק גדול בתורת הרמב"ם, הלא כמה הלכות מצינו שלמד ממשנתו של יעקב אבינו, עיין פ"ו מערכין הלכה ל"א, אך רק בפ"ג ה"ז משכירות כתב "כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכר עני ולא יעכבנו כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעל הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במארה אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן. שהרי הקפידו חכמים על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יבוך אותה. וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרץ האיש מאד מאד". רק בהלכה זו כינה את יעקב "יעקב הצדיק" דיושר לבב צדקות הוא, ודר"ק.

האם ראויים אנו להצטרף לשבט לוי, האם ראויים אנו להיקרא "ממלכת כהנים וגוי קדוש", או לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, כמדומה אני שדורנו אכן מתאמץ לאחוז בדרך התורה להתעמק בה ולהשתעשע בה, אף בעמוד העבודה נאחזים רבים, אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך, אך במדת הישרות עדיין לא

התחלנו ללכת, "בעלי חשבונות" אנן, עול החשבונות הרבים אשר בקשו להם בני האדם רובץ על צוארנו וה"חשבונות" מקיפים אותנו מכל צד, אך לא נוכל להתקרב אל הקדושה ולדבוק בשבט לוי שבט התורה, אלא אם גם במדה זו נחשוק ונדבוק, כי אבותנו ישרים היו, ישרים בתכלית, ותורתנו "ספר הישר" הוא ואין זולתה, כי "עשה האלקים את האדם ישר", ורק מי שהולך ישר כפי שעשהו האלקים יכול ליקרב אל הקודש ויהיה ה' חלקו ונחלתו.

במדה שאדם מודד מודדין לו

ועשיתם את חקתי וגו' ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וגו', וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו', וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" (ויקרא כ"ה, י"ח ואילך)

"ועשיתם את חקותי וגו'" - פירשו כל הראשונים דקאי על שמירת השמיטה והיובל, והובטחנו ע"ז שכר של: "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע", ופירש"י: "שאף בתוך המעיים תהא בו ברכה". ובספורנו הרחיב הביאור וכתב: "שיהיו הפירות

1 רבי המזון כענין שהיה בעומר, שהיה מספיק לגדול כמו לקטן, כאמרם ז"ל: 'אוכל קימעה ומתברך במעיו', ויספיקו פירות הששית גם לשביעית, וישבתם לבטח וכו'. וזכי תאמרו מה נאכל וגו' - כלומר: כאשר יסופק זה אצלכם, ולא תבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו - 'ועשת את התבואה לשלש השנים' - באופן שתשבע עין מראות, ותראו שיספיק הכמות, עכ"ל.

(7)
ש

6 וצריך לפרש בכוננת הספורנו, דהא יש להתבונן: למה צריך בכלל קרא לומר: וזכי תאמרו מה נאכל וגו'? והי"ל בפשטות: 'וצויתי את ברכתי וגו'', וממילא לא ישאלו: 'מה נאכל וגו'! ולכן פירש הפסוקים דה"ק: אם תבטחו בהשי"ת, ולא תשאלו: 'מה נאכל בשנה השביעית' - אז 'ונתנה הארץ פריה' כרגיל בכל שנה, ואעפ"כ תאכלו לשובע, כי תאכלו קימעה - ומתברך המזון במערכתם, ולא תצטרכו לעמול יותר מכל השנים גם בשנה הששית, ותוכלו לעסוק בתורה יותר - כשתנחו מעבודת הארץ.

11

אבל אם תסתפקו ותאמרו: 'מה נאכל בשנה השביעית' - 'ועשת התבואה לשלש השנים', כלומר: מפאת חוסר הבטחון - תהיה הברכה כבר בכמות התבואה, אבל לא באיכותה, וממילא תצטרכו לקצור בשנה אחת הרבה תבואה - של שלש שנים בפעם אחת, ולהביא עגלות רבות, ולאסוף באוצרות. ויהיה לכם טרחה מרובה, וגם תבואו עייז לבטל זמנים הרבה מן התורה!

16

ועיין במלבי"ם שפירש ג"כ כעייז, ד"אם תאמרו 'מה נאכל וכו' - וצויתי את ברכתי לא בדרך נסי, אלא קרוב לטבע, שבמקום שתצמיח השדה לשנה אחת - תירבה התבואה לשלש שנים. אבל לא כן אם יבטחו בהשי"ת ולא ישאלו - אז יאכלו קימעה ותתברך האכילה במעיהם, ויספיק להם תבואה משנה אחת לשלש שנים, ויאכלו וישבעו, ולא יצטרכו לחשוך מפתם כלום, וזהו דרך נסיי".

14

ההנהגה עם האדם - על פי בטחונו

ואכן, כן הוא הנהגת שמים בעולם - לאו דוקא בשביעית, ובכלל, אלא בכל יום ויום - ובכל אדם בפרט! שצד כמה שהוא בוטח בהשי"ת - כן הקב"ה מתנהג עמו, וכדכתיב (תהלים קכ"א, ה'): 'ד' צלך על יד ימינך', ואחז"ל: "מה הצל הזה כשאתה מראה לו אצבע - הוא מראה לך אצבע כנגדך, ב' אצבעות - אף הוא מראה לך ב' אצבעות וכו'", והיינו כמו שאמרנו: שלפי מדת הבטחון שלך, שאתה סומך עליו - במדה כזו הוא עוזר לך!

26

עכ"פ יש להתבונן, כי ב' ההנהגות, בין הברכה באיכות התבואה - ובין הברכה בכמות, שניהם בדרך נס ופלא - למעלה מדרך הטבע. כי כרגיל בחק הטבע שהטביע הקב"ה בעולם - לא יתכן ששדה שמוציאה תבואה כל שנה רק לשנה השניה בלבד - תצמיח בשנה אחת תבואה רבה פי שלש, אלא שלפעמים הנס הוא נסתר בטבע - כלומר: בדרך הרגילה, ולפעמים באופן גלוי. וכל זה תלוי בהנהגת האדם ובבטחונו בהשי"ת, אם ראוי הוא לכך - או לא, הן בכלל - והן בפרט, וכמש"נ.

31

ובאמת, גם הטבע בעצמו - נס הוא, וזה אחד מיסודי האמונה, כי הכל בהשגחת שמים - אין עוד מלבדו! והא לך לשון הרמב"ן בסוף פ' בא: "מן הנסים הגדולים המפורסמים - אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו - עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים ובין ביחיד, אלא אם יעשה המצוה - יצליחנו שכרו, יאם יעבור עליהם - יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון", עכ"ל הזהב.

36

והרי כן אנו מוכירים גם כתפלת שמ"ע ג' פעמים ביום: "מודים אנחנו לך וכו', על נסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך ועל טובותיך שבכל עת", פירוש: "על נסיד

41

(4)

1) שבכל יום עמנו" - היינו הנסים הגלויים - שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם, וכמשאחז"ל (יומא ס"ט, ע"ש): "הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, שה אחת עומדת בין שבעים זאבים - והיא מתקיימת", ואדרבה, כמה מהם כבר כלו ועברו מן העולם - ואנחנו קיימים! ונתאר לנו האיך שבעים זאבים רעבים מאד ופעורי פה קופצים סביב שה אחת חלשה רצוצה ושבורה - ובכל זאת לא יכולים לה... האם זה דרך הטבע? ודאי לא! וזהו: "על נסיך שבכל יום עמנו", ועוד ועוד כמה נסים גלויים אנו רואים בעינינו. "ועל נפלאותיך וטובתיך שבכל עת" - הם הנסים הנסתרים וכל המקרים, שבאמת אין כלל מקרים - אלא השגחה פרטית - שבכל עת, וכמ"ש הרמב"ן הנ"ל.

8
ס

נחזור לעניננו, שהנסים שלמעלה מדרך הטבע, ושכדרך הטבע - תלויה במדת הבטחון של האדם, הן ביחיד והן ברבים. שאם האדם שלם בבטחונו בהשי"ת, ומגביה את עצמו למעלה מטבעי בני אדם בעולם - הקב"ה מודד לו מדה כנגד מדתו, והרי זה האדם בכל מעשיו בחינת אוכל קמעה ומתברך במעיו.

ולא עוד, אלא שעל ידו יורד שפע ברכה ונדבה מן השמים לכולם, וכמשאחז"ל (תענית כ"ד, ע"ב): "בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו גיזון בשביל חנינא בני - וחנינא בני דיו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת". ויש לפרש הכי: "בשביל" - כמו שביל הרבים ושביל היחיד, כלומר: שההשפעה באה לעולם בשביל ר' חנינא, מפני שר' חנינא די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, כלומר: שהוא רק אוכל קמעה ומתברך במעיו - והשאר הוא נתן מחלקו לעולם כולו!

אל תקח מאתו נשף ותרביית
ויראת מאלהיך וחי אהיך (כתב לו)

9
גנר
הערה

נאמר באיסור לקיחת הריבית "ויראת מאלקיך" לפי שדעתו של האדם נמשכת אחר הריבית, וקשה לו לפרוש מאיסור זה הואיל ולא הרוויח ממעותיו כלום רק הלווה אותם ולכן אמרה התורה: ויראת מאלקיך (בבא מציעא סב).

6) מסופר על הגאון רבי עקיבא איגר, שבעירו פוזנה הלך לעולמו אחד מעשירי העיר, שהתפרנס כל ימיו מהלוואות בריבית קצוצה. תבעו אנשי זבדה קדישא סכום כסף גדול תמורת הקרקע שהכינו לאותו נפטר בבית חקברות. חרה הדבר ליורשים, וברוב זעמם פנו בתלונה חריפה אל ראש חומשטרה הנכרית שבעיר. הלה לא השתהה הרבה וציוה להזמין ללשכתו את הגאון רבי עקיבא איגר, רבה המהולל של פוזנה בימים ההם, שיסביר לו את פשר הדרישה הכספית הגבוהה של החברא קדישא ממשפחת המלווה וריבית. אמר רבי עקיבא איגר לראש המשטרה: אנו היהודים מאמינים

באמונה שלמה בתחיית המתים, וממילא עתידים כל הנפטרים להחזיר את חלקות קבריהם לאחר שיקומו לתחיה.

6) אולם חכמינו הקדמונים קבעו שהמלוים בריבית לא יקומו לתחיה עם שאר מתי ישראל. יוצא אפוא, שהנפטר שלפנינו - שהיה מלוה בריבית שנים רבות - נוטל את קרקע קברו לצמיתות. כיון שכך, מן הדין הוא שהממונים על בתי הקברות יטלו מיורשיו סכום גדול במיוחד תמורת קברו... ולפי זה מובן הפסוק: "אל תקח מאתו נשך ותרביית ויראת מאלהיך

3

וחי אחיך עמך", כלומר שלא תיקח ריבית, והטעם שלא תיקח מפני שהקדוש ברוך הוא צוה על דבר זה, "ויראת מאלקיך", וצריך אתה לפחד ממנו. ועוד טעם, שעל ידי זה "וחי אחיך עמך" - שתחיה אתה ואחיך עמך, ולא תשאר בקבר לעולמי עד, אלא תקומו שניכם לתחיה (עוד יוסף חי).

(10)
ס

את כספך לא תתן לו בנשך וגו' אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען וגו' (כה. לו-לח)

(11) חו
ק' צ' צ' צ'

יקומו בתחיית המתים אין להם יתרון לד בא"י, דבלא"ה לא יקומו לעת התחיה, וא הטרחה להוציאם מארץ מצרים ולהכנינו לארץ ישראל הוא בכדי, ולכך התנה הקב' עמהם בתנאי שלא יהיו בהם מלווי בריב שלא תהיה ביאה ריקנית בלי תכלית הפעוי דתכלית הפעולה לדור בארץ ישראל ה כדי שיקומו לעת התחיה בלי צער גלג מחילות.

עוה"ז שהוא בלתי תכלית רק כצל עובר, אלא העיקר שזכות ארץ ישראל מגין ומביא לעוה"ב וכפר אדמתו עמו, וכמו שאמר ר' אליעזר (במס' כתובות דף קיא ע"א) מתים שבחוצה לארץ אינם חיים כי אם ע"י גלגול מחילות, ויעקב אבינו הטריח את בניו לשאת אותו ממצרים לא"י בשביל צער גלגול מחילות, וזה הוא מעלת א"י להציל מצער גלגול מחילות.

ואמרו רז"ל בתורת כהנים כשהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים אמר על תנאי זה אני מוציא אתכם שלא תהיו מלוים בריבית. ומזה יש ללמוד כמה גדול איסור ריבית שלא התנה הקב"ה ביציאת מצרים על שארי עבירות כי אם על איסור ריבית.

והנה יש לתת טעם לדבר למה התנה ביציאת מצרים דוקא בתנאי שלא יהיה בהם מלוה בריבית, דהנה מה שהקב"ה הכניס אבותינו לארץ ישראל לא היה עיקר בשביל לאכול מפריה ולשבוע מטובה בעולם הזה, דא"כ למה כל הטורח הזה לטובה והצלחות זמניות ותענוגי הבל של

והנה מלווים בריבית אשר עונשם שלא

נאהבת ציון דרוש

(12) ל"ג בעומר

היוצא מאותיות שלפני שם 'אלקים' והוא שם 'אכדעמ', נכי לאות א' אין אות קדומה, ולאות ס' קדומה ג"כ אות מ"ן, וע"י האותיות האמצעיות כד"ט שהם נגי' ל"ג, אפשר להמתיק את הדין של שם 'אלקים'. ויש צוה הוראה שציוס ל"ג בעומר אפשר להמתיק מדה"ד ע"י השם של מדת הצטחון. וגם אנו למידיים מזה שעבודת היום של ל"ג בעומר הוא מדת הצטחון.

במזור (ס"י חב"ט) איתא סימן לקציעת המועדים א"ת צ"ש, והאחרון ו'פ, שיום ו' של פסח חל ציוס פורים שעבר. ויש לעיין הלא כל הסימנים שנחן הטור שם הם לקצוע זמן המועדים על העמיד, לפי ימי הפסח, אבל למה צריכים להודיע סימן על זמן שכבר הי'. ויש לומר כי נוגע להבא על קציעות יום ל"ג בעומר, כי הטור כותב שם סימן לל"ג בעומר "פלג ח"י" שציוס שחל פורים, חל ל"ג בעומר ח"י אייר, וע"כ מוכח שיש שייכות לידע כי יום ל"ג בעומר שייך להארת פורים לשעבר. ועוד יומר כי ע"כ המקשר בין ל"ג בעומר לפורים הוא ו' של פסח, והדבר נריך ביאור דרך העבודה.

ויש לרמוז דבר זה עפ"י חשבון של הסת"ס (בדרשות, הוצא באור גדליהו על ל"ג בעומר אות א) כי ציוס ח"י אייר החמיל המן לירד, כי החררה של משה שהוציאו ממצרים הי' לל' יום עד ט"ו אייר, ואז ג' ימים לא אכלו, וציוס ח"י אייר ירד המן, עי"ש. והנה כתיב (שמות טו, לב) 'ויאמר משה זה הדבר אשר נזה הי' מלא העמר ממנו למשמרת לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם

בספח"ק איתא (מאור ושמש רמז ל"ג בעומר, וע"י קדושה לוי ואל) בשם הקדמונים רמז לל"ג בעומר, ממה דכתיב (בראשית לא, מז) 'ויעקב קרא לו גלעד', והוא שם הצטחון

(6)

(13)

מדת הוד מצואר בדברי הארז"ל (פע"מ שער קרי"ש פרק א') שייך לבזרר רפואות. יש לבאר הענין, ועי' להבין קצת עבודת היום. דרש"י עה"פ (בראשית כט, לה) 'הפעם חודה את ה' ציאר 'נטלתי יותר מחלקי'. ומצואר בספה"ק (עיין שפת אמת ליקוטים ימרו) שמה לנו רואים כי ענין הודאה הוא להרגיש שנטל יותר ממה שמגיע לו, ובאמת האדם הסלם יודע כי כל מה שיש לו הוא יותר ממה שמגיע לו ולכן הוא מלא הודאה תמיד || לה' על החסד אשר הוא מקבל. וזה הוא עבודת האדם שצריך להרגיש כי מה שיש לו זה תמיד יותר ממה שמגיע לו והכל הוא מתנת ה', בחור שמבין דף גמ', אדם שמרויח ממנו, מי שיש לו בנים טובים, הכל מאתו ית', כי מעצמו אין מגיע לו כלום, וכל מה שנתן לו השי"ת הוא מתנה, וממילא הוא מלא הודאה. וכן לנו מדגישים בצברכת ק"ש, 'חמלה גדולה וחסירה חמלת עלינו, כי לאדם בעצמו אין מגיע כלום, הכל הוא בצחינות יתרה.

אם מדת הוד הוא הודאה, אז הוד שבהוד הכוונה להכיר שאפי' ההכרה שכל מהשי"ת גם זה הוא מהשי"ת, ואינו מכוחות

עצמו, כמו שאומרים בחפילת מודים "מודים אנחנו לך על שאנו מודים לך", עי' עצמו שאני מודה ג"כ צריך הודאה, לנטל עצמו לגמרי להשי"ת.

העבודה של זה היום לעשות את היש' אין. כל הישות של האדם, שהוא מרומז ב"עמר", שעמר גי' יש', ולבטלו לגמרי ולהניפו כולו להשי"ת. ידוע מה שכתוב בקידור בעל החניא (שער הל"ג בעומר עמוד דט) כי עד הוד שבהוד הוא עבודת האדם צימי הספירה, נמצא כי יום "הוד שבהוד" הוא הגמר של עבודה תנופת העמר. וכשאלם עושה מהיש אין, ומבטל הכל להשי"ת, ומכיר שהכל חסד ה' אזי השי"ת עושה מאין לי'ש, ובזרר רפואות, צריאה הוא יש מאין, ועי' ציטול היש לאין זוכין לישועה כזו שהוא יש מאין. ודבר זה הולך בד צד עבודת הצטחון שדיברנו מכבר, כי הצוטח צה' מכיר בחסדיו, יודע שהכל במתנה יותר מחלקו, ואזי השי"ת בורא שמים חדשים לזה שנרך לישועה.

במדבר צהולאי אתכם מארך מזרים, ומציא רש"י "צימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיח למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס הוציא להם לננות המן אמר להם (ירמיה ג, לא) אתם ראו דבר ה' שמשו לא נאמר אלא יראו בזה נתפרנסו אבותיכם הרבה שלוחין יש לו למקום להבין מוזן ליראיו", הרי שענין המן הוא חוקק מדת הצטחון, והמן לימד את בני ישראל לחיות עם צטחון, ולא לדאוג דאגת מחר, ומסתמא ציום הראשון של ירידה המן נאמר צווי זה של קט לננות אחת, וא"כ ה' הצווי לדורות ג"כ ציום ח"י אייר. אבל עכ"פ עכס התחלת המן ציום ח"י אייר מורה שיום הזה מיועד לעבודת הצטחון צה'.

הנה הזמן הראשון שמלינו ענין עבודה הצטחון צבני ישראל, ה' בעת שעמדו על הים, ו' פסח ה' היום אשר צבני היו נתונים צברה לפני שעברו את הים, באותו היום ה' הקטרוג של הללו והללו, קטרוג צאין להם זכות להינצל, ובאותו היום כמיצ (שמות יד, י) ויצעקו צבני ישראל אל ה', שתפשו אומנות אבותם, היינו שלא ה' שום ענה כי מזרים ה' לאחוריהם והים ה' לפניהם, והגביהו את עצמם לדרגא של צטחון צה', חמונה שהציא לידי צטחון, ומשם הוא שורש המדה של צטחון בכלל ישראל, דהיינו יום ו' לפסח הוא יום שקנו מדת הצטחון, ומשם שואבים לכל הדורות את מדת הצטחון. מו' פסח יש המשכה לכח הנס של יום הפורים, כי נס של פורים הוא ג"כ ענין של צטחון בהקצ"ה במלכ שגראה אבוד לגמרי, ועי' דברי הזומוז וועקס' (אספה ט, לא) נתהפך לגמרי, כדכתיב (סס, א) 'ונהפוך הוא', וגם

רואים מש"כ שאמרה אסתר (ד, טו) 'וכאשר צדתי אצדתי, וצטחה צהשי"ת לילך אל המלך באופן אשר לא כדת, כל זה הציא לידי הנס, והכל עי' עבודה של צטחון צה'. וזה הוא הקשר של ל"ג בעומר לאלו שנים, כמו שציארנו כי ל"ג הוא יום מיוחד לעבודת הצטחון ויש להוסיף כי לא במקרה שהמיד ל"ג בעומר הוא בצביות פ' צהר, שעמיה הוא מלות שמיטה שמצואר בצפרים שעימר ענין שמיטה הוא צטחון.

7